

Звіт про аналіз фітосанітарного ризику, проведений стосовно шкідливого організму – *Trioza erytreae*

Аналіз фітосанітарного ризику (далі – АФР) було проведено відповідно до «Положення щодо здійснення аналізу ризиків для розробки та/або перегляду фітосанітарних заходів», затвердженого Наказом Мінагрополітики України від 11.06.2012 № 339 (далі – Положення про АФР), міжнародних стандартів: EPPO Standard PP 5/3(5) «Рекомендації щодо аналізу ризику шкідливих організмів. Схема підтримки прийняття рішень щодо карантинних шкідливих організмів», IPPC Standards: МСФЗ № 2 «Структура аналізу фітосанітарного ризику», МСФЗ № 11 «Аналіз фітосанітарного ризику для карантинних шкідливих організмів», МСФЗ № 21 «Аналіз фітосанітарного ризику для регульованих некарантинних шкідливих організмів» по відношенню до шкідливого організму – *Trioza erytreae*.

Під час проведення АФР враховувались основні положення та вимоги статті 25 Закону України «Про карантин рослин», положень статей 29, 30 Закону України «Про державне регулювання сфери захисту рослин» від 17.12.2024 № 4147-ІХ, Регламентів ЄС: Імплементативного регламенту Комісії (ЄС) № 2019/2072 від 28 листопада 2019 року про встановлення єдиних умов для імплементативного Регламенту (ЄС) 2016/2031 Європейського Парламенту та Ради щодо захисних заходів проти шкідливих організмів рослин та скасування Регламенту Комісії (ЄС) № 690/2008 та про внесення змін до Імплементативного регламенту Комісії (ЄС) 2018/2019 (далі – Регламент ЄС № 2019/2072), Регламенту Європейського Парламенту та Ради № 2016/2031 від 26 жовтня 2016 року про захисні заходи проти шкідливих організмів рослин, що вносить зміни до Регламентів (ЄС) № 228/2013, (ЄС) № 652/2014 та (ЄС) № 1143/2014 Європейського Парламенту та Ради та скасовує Директиви Ради 69/464/ЄЕС, 74/647/ЄЕС, 93/85/ЄЕС, 98/57/ЄС, 2000/29/ЄС, 2006/91/ЄС та 2007/33/ЄС (далі – Регламент ЄС № 2016/2031), Виконавчого Регламенту Комісії (ЄС) № 2019/1702 від 1 серпня 2019 року що доповнює Регламент (ЄС) 2016/2031 Європейського Парламенту та Ради шляхом встановлення переліку пріоритетних шкідливих організмів, Висновок ANSES (French Agency for Food, Environmental and Occupational Health & Safety) щодо аналізу ризику зараження хворобою позеленіння цитрусових у Європейському Союзі (25 квітня 2019), а також наукова стаття «Модель прогнозування поширення *Trioza erytreae* по всьому Піренейському півострову з використанням підходу аналізу ризику зараження шкідниками» (Комахи 2020, 11(9), 576; <https://doi.org/10.3390/insects11090576>).

Цей звіт представляє основні складові та узагальнені результати проведеного АФР для умов України за структурою відповідно до загальноприйнятих норм згідно міжнародних стандартів: EPPO Standard PP 5/3(5), МСФЗ № 2, МСФЗ № 11.

Експерти: Робоча група щодо реалізації державної політики у сфері карантину рослин, в частині проведення аналізу фітосанітарного ризику шкідливих організмів відповідно до вимог законодавства у сфері карантину рослин, положень міжнародних стандартів з фітосанітарних заходів та стандартів Європейської і Середземноморської організації захисту рослин, затверджена наказом Держпродспоживслужби від 04.12.2025 № 1210 «Про створення робочої групи» (далі – Робоча група).

Дата: 2026

Стадія 1: Підготовчий етап (ініціювання)

Причина проведення АФР: для виконання статті 25 Закону України «Про карантин рослин», з метою виконання міжнародних зобов'язань України й гармонізації національного законодавства з вимогами актів права Європейського Союзу (зокрема Регламенту ЄС № 2019/2072), з урахуванням положень статей 29, 30 Закону України «Про державне регулювання сфери захисту рослин» від 17.12.2024

№ 4147-IX, міжнародних стандартів з фітосанітарних заходів Міжнародної конвенції захисту рослин (МКЗР), та рекомендацій Європейської та Середземноморської організації захисту рослин (ЄОЗР), з метою оновлення Переліку регульованих шкідливих організмів, відповідно до змін, які відбулись у переліках А-1 та А-2 ЄОЗР, Додатку II (частини А, В) Регламенту ЄС № 2019/2072.

Шкідливий організм (ШО):	<i>Trioza erytreae</i> (далі – <i>T. erytreae</i>).
Зона АФР:	Україна (території країни, які на момент проведення цього АФР перебувають під контролем органів державної влади України – підконтрольна Україні територія).
Чи проводився АФР щодо ШО раніше (на національному чи міжнародному рівні)?	Так. A Model to Predict the Expansion of <i>Trioza erytreae</i> throughout the Iberian Peninsula Using a Pest Risk Analysis Approach by Jacinto Benhadi-Marín, Alberto Fereres and José Alberto Pereira
Чи є попередній АФР повністю або лише частково прийнятним?	Частково прийнятний.

Стадія 2: Оцінка фітосанітарного ризику, який становить потенційний карантинний організм

Розділ А

Категоризація шкідливих організмів

Таксономічна позиція ШО:	Царство: Animalia Тип: Arthropoda Підтип: Hexapoda Клас: Insecta Ряд: Hemiptera Підряд: Sternorrhyncha Родина: Triozidae Рід: <i>Trioza</i> Вид: <i>Trioza erytreae</i> (Del Guercio)
Код ЄОЗР:	TRIZER
Синоніми:	<i>Spanioza erythrae</i> (Del Guercio), <i>Spanioza merwei</i> (Petty), <i>Trioza merwei</i> (Petty)
Загальноживані назви:	African citrus psyllid, citrus psyllid (English), psylle des agrumes (French), psila africana de los cítricos (Spanish), листоблішка цитрусова (Українська).

Біологія ШО:	<p><i>T. erytraeae</i> вимоглива (чутлива) до температурних умов подібно до аналогічної чутливості збудників хвороби позеленіння цитрусових (збудники <i>Candidatus Liberibacter</i>), переносником яких вона є (Schwarz & Green, 1970; Catling, 1973). Вона дуже чутлива до екстремальної спеки (температури вище 32°) та сухої погоди, при цьому яйця та німфи першого віку є особливо вразливими.</p> <p>Кожна самка може відкласти до 2000 яєць. Інкубаційний період триває 5-17 днів, а розвиток німфи (п'ять вікових стадій) займає 17-47 днів, причому тривалість обох цих періодів обернено пропорційна середній температурі та безпосередньо пов'язана з поживною цінністю листя. Температурний поріг для розвитку німфи, становить близько 10-12°C. Діапауза відсутня.</p>
Виявлення та діагностика ШО:	<p>Ознаки пошкодження.</p> <p><i>T. erytraeae</i> може спричинити сильне деформування листя, скручування, затримку росту, утворення галлів та хлороз. Оскільки <i>T. erytraeae</i> переносить збудник хвороби позеленіння цитрусових, симптоми хвороби можуть вказувати на присутність комахи. Хвороба викликає нерівномірну жовту плямистість листя; жилки часто виразні і жовті. Плоди недорозвинені, неправильної форми, погано забарвлені. Часто плоди не дозрівають і можуть мати гіркий смак (Annecke & Moran, 1982). Уражені дерева характеризуються пригніченим ростом, затримкою розвитку, відмиранням окремих частин, зрідженим жовтуватим листям, інтенсивним опаданням плодів і поступовим занепадом. (EPPO/CABI, 1997).</p> <p>Ознаки пошкодження цитрусових <i>T. erytraeae</i>, а також симптоми зараження рослин збудниками <i>Candidatus Liberibacter</i> подані в додатку 1.</p> <p>Діагностика.</p> <p>Рекомендації щодо виявлення та ідентифікації <i>T. erytraeae</i> детально описані у стандарті ЄОЗР РМ 7/57 (1) «Діагностичний протокол для <i>Trioza erytraeae</i> (EPPO. Approved in 2004-09).</p>
Чи є ШО переносником інших ШО?	<p>Так. <i>T. erytraeae</i> є переносником видів <i>Candidatus Liberibacter</i> (<i>Candidatus Liberibacter africanus</i>, <i>Candidatus Liberibacter americanus</i>, <i>Candidatus Liberibacter asiaticus</i>).</p> <p><i>T. erytraeae</i> передає <i>Candidatus Liberibacter africanus</i> у природних умовах Африки, частини Аравії та деяких островів Індійського океану (McClellan & Oberholzer, 1965; Gottwall, 2010).</p>
Чи потрібен переносник для проникнення/розповсюдження ШО?	Ні.
Регуляторний статус ШО:	<p><i>T. erytraeae</i> входить до переліку регульованих шкідливих організмів ЄС (Список А1 Карантинні шкідливі організми, відсутні в ЄС), ЄОЗР та списків інших країн:</p> <p>Африка – Марокко, Туніс; Америка – Аргентина, Чилі; Азія – Бахрейн, Іран, Ізраїль; Європа – Сербія, Швейцарія, Туреччина.</p>
Географічне поширення ШО:	Офіційних обстежень на виявлення <i>T. erytraeae</i> в зоні АФР не проводилось, зважаючи на те, що в зоні АФР відсутні промислові чи дикорослі насадження

рослин-господарів (за виключенням поодиноких рослин в теплицях і оранжереях).

Після проведення аналізу офіційних звітів про проведення фітосанітарної експертизи (аналізів) не зафіксовано фактів виявлення *T. erytrae* під час проведення фітосанітарної експертизи в державних випробувальних фітосанітарних лабораторіях Держпродспоживслужби.

Вважається, що вид *T. erytrae* відсутній в зоні АФР.

Мапа поширення *T. erytrae* в світі подана в додатку 2.

Всі види рослин-господарів ШО:

T. erytrae пошкоджує лише рослини родини Рутових (Rutaceae), зустрічаючись на диких та декоративних рослинах-господарях (клаузена анісова (*Clausena anisata*), вепріс ланцетолістий (*Vepris lanceolata*), особливо на лимонах (*C. limon*) та лаймах (*C. aurantiifolia*). В Європейському регіоні види-господарі зазвичай поширені в країнах, що оточують Середземне море.

Загальний список рослин-господарів: *Calodendrum capense, Casimiroa edulis, Choisya ternata, Citroncirus, Citrus australasica, Citrus maxima, Citrus medica, Citrus reticulata, Citrus trifoliata, Citrus aurantiifolia, Citrus aurantium var. deliciosa, Citrus aurantium var. paradisi, Citrus aurantium var. sinensis, Citrus aurantium var. tangerina, Citrus aurantium var. unshiu, Citrus limon, Citrus limonia var. jambhiri, Citrus limonia var. volkameriana, Citrus nobilis, Citrus, Clausena anisata, Fortunella, Murraya koenigii, Murraya paniculata, Rutaceae, Vepris lanceolata, Vepris nobilis, Vepris, Zanthoxylum asiaticum, Zanthoxylum sp., Citrofortunella microcarpa.*

Наявність рослин-господарів ШО в зоні АФР:

Вважається, що в зоні АФР відсутні промислові насадження та виробництво рослин-господарів *T. erytrae*. Можуть бути незначні насадження в теплицях і оранжереях. В зоні АФР можуть бути невеликі насадження в приватному секторі деяких видів рослин-господарів *T. erytrae*, які належать до декоративних рослин з родини Рутових, однак статистичних даних щодо наявності та кількості таких насаджень в зоні АФР немає.

Мапи світового виробництва лимонів, лаймів та інших Цитрусових подані в додатку 3.

Рівень невизначеності:

Середній. Відсутні статистичні дані щодо вирощування в зоні АФР видів рослин-господарів *T. erytrae*, які належать до декоративних рослин з родини Рутових.

Кліматичні умови в зоні АФР:

До 1990-х років *T. erytrae* була присутня в країнах Африки на південь від Сахари, Саудівській Аравії та Ємені, а також на островах Святої Єлени, Маврикій, Реюньйон та Мадагаскар. У 1994 та 2002 роках цей шкідник потрапив на Мадейру та Канарські острови Макаронезії (Західна Палеарктика). У 2014 році *T. erytrae* досягла материкової Європи, де поширилася з Галісії (північно-західна Іспанія) до Лісабона в Португалії.

Відомо, що температурний поріг для розвитку німф *T. erytrae*, становить близько 10-12°C. Активність (можливість) розвитку комах пов'язана з розвитком рослин-господарів (Цитрусових). Загалом, вважається, що *T. erytrae* – це тропічний вид, для акліматизації й розвитку потребує постійних високих температур та відносної вологості, які наразі відсутні в зоні АФР (за виключенням тепличних умов).

Мапа придатності *T. erytraeae* до акліматизації та розвитку у світі подана в додатку 4 (змодельовані за допомогою CLIMEX). Відповідно до цієї мапи в зоні АФР немає придатних для розвитку шкідника територій.

Вважається, що екокліматичні умови, необхідні для акліматизації й розвитку виду *T. erytraeae* в зоні АФР відсутні.

Рівень невизначеності: Низький.

ПІДСУМКИ АФР: Процедура оцінки фітосанітарного ризику (в т. ч. процес «Категоризація шкідливих організмів»), який становить потенційний карантинний організм для виду *Trioza erytraeae* зупинена.

АФР стосовно шкідливого організму *Trioza erytraeae* завершений.

ПІДСТАВИ:

✓ в зоні АФР немає насаджень рослин-господарів шкідливого організму (за виключенням поодиноких рослин в теплицях і оранжереях, які не становлять економічного значення в цілому для зони АФР, а також незначних насаджень декоративних рослин з родини Рутових, по яких, однак, немає статистичних даних щодо присутності в зоні АФР);

✓ екокліматичні умови, необхідні для акліматизації й розвитку виду в зоні АФР відсутні;

✓ відповідно до п. 3.28 Положення про АФР було визначено, що в зоні АФР не існує ймовірності акліматизації виду *Trioza erytraeae* («3.28 Якщо було визначено, що ймовірності укорінення не існує, аналіз ризиків потрібно завершити»);

✓ отримані негативні відповіді («ні») на питання зазначені в пунктах 1.13.-1.16. Стандарту EPPO Standard PP 5/3(5), в результаті чого, пунктом 1.19. цього Стандарту, передбачений такий висновок про категоризацію шкідливого організму: «Розглянутий шкідливий організм не може бути кваліфікований як карантинний шкідливий організм для зони АФР, і процедура оцінки для цього шкідливого організму може бути припинена»;

✓ вид *Trioza erytraeae* не відповідає всім критеріям щодо «карантинного шкідливого організму» відповідно до вимог Статті 3, Розділу 1, Частини II Регламенту ЄС № 2016/2031;

✓ відповідно до розділу 1.5. МСФЗ № 2 процес аналізу може перейти безпосередньо до категоризації шкідливого організму в рамках оцінки фітосанітарного ризику (стадія 2 АФР), що описана в МСФЗ № 11, якщо шкідливі організми відповідають наступним критеріям:

– не зустрічаються в зоні АФР, або, якщо зустрічаються, то обмежено поширені і відносно їх проводиться офіційна боротьба, або вони знаходяться на розгляді щодо питання необхідності проведення офіційної боротьби;

– мають потенційну можливість пошкоджувати рослини і рослинні продукти в зоні АФР;

– мають потенційну можливість акліматизуватися і поширюватися в зоні АФР.

ЗАКЛЮЧНИЙ ВИСНОВОК: Вид *Trioza erytraeae* – шкідливий організм, який не відповідає критеріям карантинного шкідливого організму для зони АФР (України).

Вид *Trioza erytraeae* не рекомендується для включення до національного

Переліку регульованих шкідливих організмів.

АФР щодо виду *Trioza erytreae* може бути переглянутий, у випадку отримання нової інформації щодо рослин-господарів, потенційної можливості цього виду до акліматизації й поширення в зоні АФР.

Додатки

Додаток 1

Ознаки пошкодження рослин цитрусових *Trioza erytreae*.

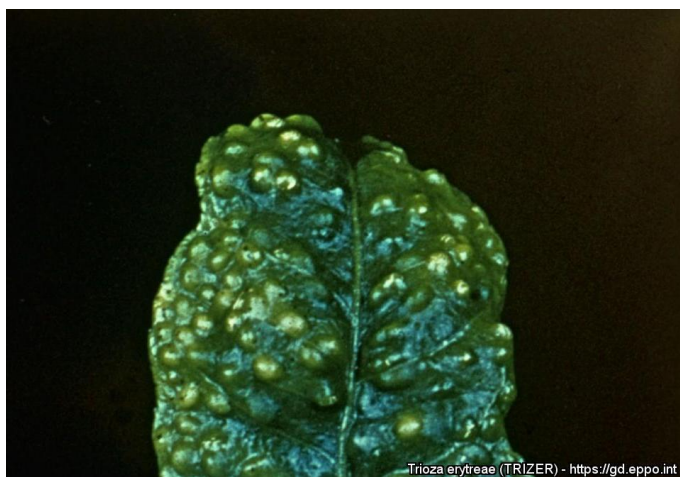

Заражене листя лимонного дерева

(Carlos Alberto Coutinho Conceição)

Раннє зараження молодого пагона лимонного дерева

Гали на листі, спричинені *T. erytreae*
(HD Catling (BD))

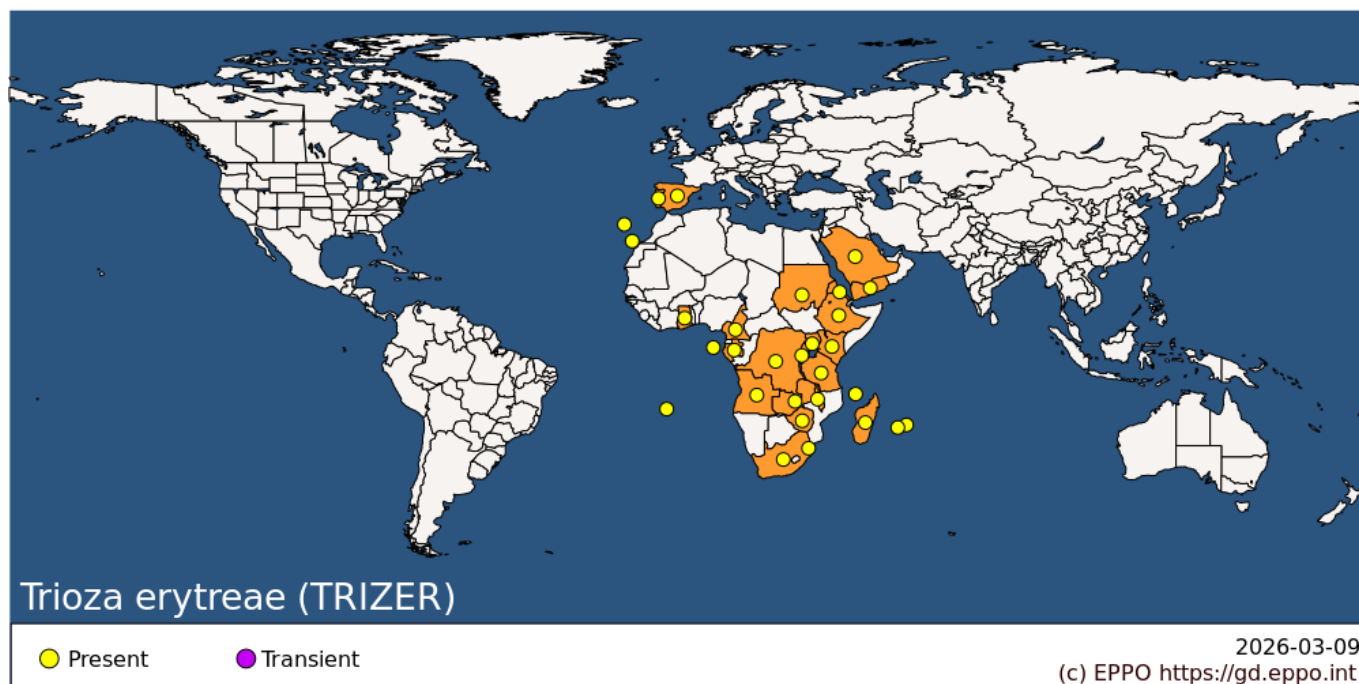
Яйця *T. erytreae* відкладені по краю листка

Симптоми ураження рослин збудниками *Candidatus Liberibacter*

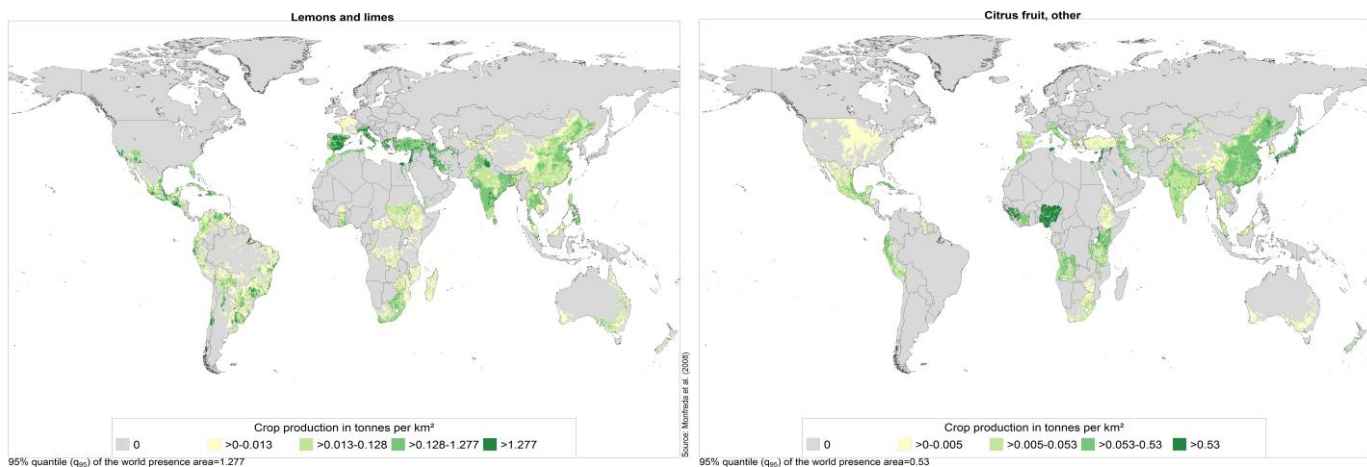
Додаток 2

Мапа поширення *Trioza erytreae* в світі

Додаток 3

Мапи світового виробництва цитрусових (виробництво в тонах на км²) (за даними Monfreda, Ramankutty, and Foley 2008).

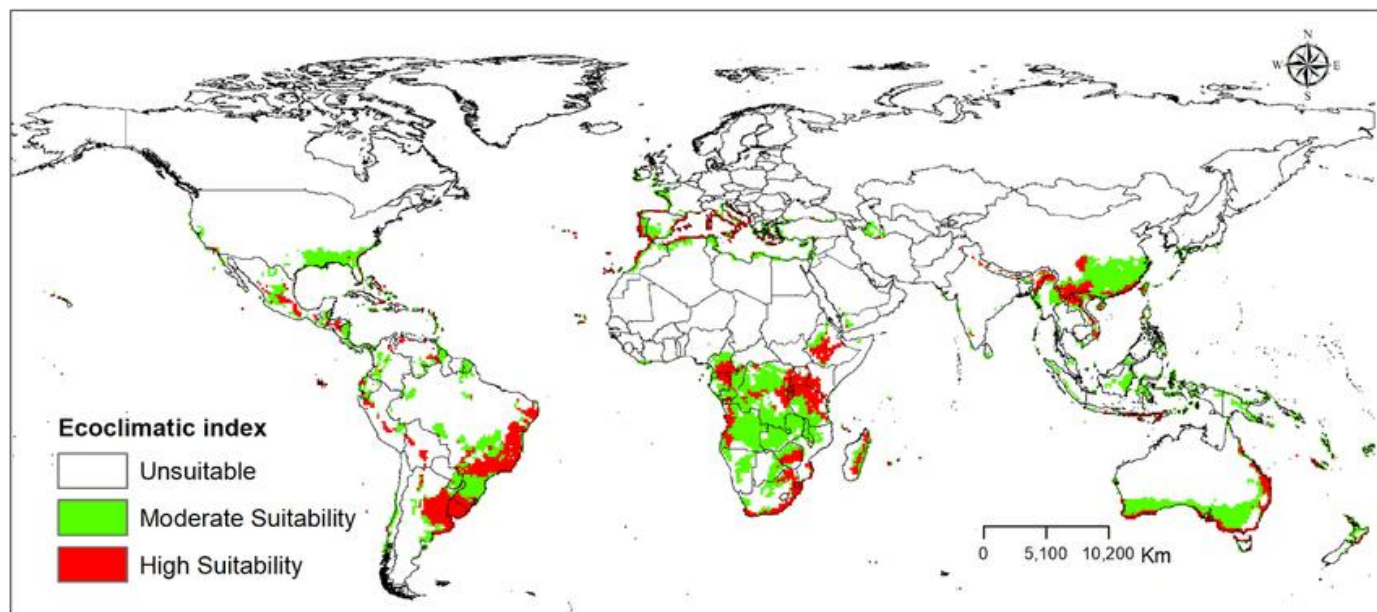

Виробництво: лимонів, лаймів;

інших цитрусових.

Додаток 4

Світова мапа придатності *Trioza erytreae* до акліматизації та розвитку, змодельована за допомогою CLIMEX*

* Екокліматичний індекс (ecoclimatic index) показує рівні сприйнятливості тих чи інших умов для розвитку відповідного шкідливого організму, моделюється за допомогою CLIMEX. На мапі вказано екокліматичні індекси:

unsuitable – непридатні території,

moderate suitability – помірно придатні території,

high suitability – території з високою придатністю.

Інтернет-джерела:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4147-IX#Text>

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3348-12#Text>

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-12#Text>

https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2019/2072/oj

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R2031#ntr20-L_2016317EN.01000401-E0020

МЄФЗ № 2 <https://www.ippc.int/en/publications/592/>

МЄФЗ № 11 <https://www.ippc.int/en/publications/639/>

МЄФЗ № 21 <https://www.ippc.int/en/publications/601/>

EPPO Standard PP 5/3(5)

https://www.eppo.int/media/uploaded_images/RESOURCES/eppo_standards/pm5/pm5-03-05-en.pdf

PM7 - Diagnostic protocols for regulated pests|EPPO Global Database

'Candidatus Liberibacter africanus' (LIBEAF)[Overview]| EPPO Global Database

'Candidatus Liberibacter americanus' (LIBEAM)[Overview]| EPPO Global Database

'Candidatus Liberibacter asiaticus' (LIBEAS)[Overview]| EPPO Global Database

<https://gd.eppo.int/taxon/TRIZER/datasheet>

<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/sp.efsa.2019.EN-1574>

Huanglongbing, Trioza erytraeae та Diaphorina citri

https://www.researchgate.net/figure/The-Ecclimatic-Index-EI-for-Trioza-erytraeae-is-modelled-using-CLIMEX-for-the-current_fig3_365768889

<https://www.mdpi.com/2075-4450/11/9/576>

Звіт розглянуто й схвалено на засіданні робочої групи 14.05.2026 членами робочої групи, у складі згідно з додатком до наказу Держпродспоживслужби від 04.12.2025 № 1210 «Про створення робочої групи».
